

Înteruperea cursului sarcinii
O nouă viziune asupra dreptului la viață

Rotaru Diana Elena

Cuvinte cheie: drept la viață, făt, sarcină, malformații.

În noul Cod penal avortul este incriminat ca „Înteruperea cursului sarcinii”, realizându-se câteva modificări în ceea ce privește conținutul constitutiv al infracțiunii. Principala modificare se referă la faptul că femeia însărcinată devine subiect activ al infracțiunii de întrerupere a cursului sarcinii, instituindu-se totodată, o cauză de nepedepsire a acesteia, așa încât nu există o răspundere penală propriu-zisă a femeii însărcinate care își provoacă singură avortul, spre deosebire de alte state europene unde femeia răspunde penal pentru provocarea ilegală a avortului.

Abortion
O new perspective on the right to life

Key-words: right to life, pregnancy, foetus, malformations

In the new Criminal Code the abortion is incriminated as Pregnancy Interruption, with certain modifications regarding the crime's constitutive content. The main change regards the fact that the pregnant woman becomes one of the active subjects of the offense, at the same time being instituted non-punishment clause. So, the pregnant woman cannot be prosecuted for abortion, unlike the provisions in other European countries where she will be charged for illegal abortion.

L'avortement
Une nouvelle vision du droit à la vie

Mot-clés: droit à la vie, grossesse, foetus, malformations

Dans le nouveau Code pénal, l'avortement est incriminé comme interruption de la grossesse, avec certaines modifications concernant le contenu constitutif de l'infraction. La principale modification consiste au fait que la femme enceinte devient le sujet actif de l'infraction d'interruption du cours de la grossesse, en instituant en même temps une cause d'impunité, de manière à nier l'existence d'une responsabilité pénale proprement-dite de la femme enceinte qui décide de déclencher par elle-même l'avortement, à la différence d'autres Etats européens où la femme est jugée responsable de la provocation de l'avortement devant la loi pénale.

1. INTRODUCERE

Noul Cod penal (Legea nr 286/2009) prevede în Capitolul IV (Agresiuni asupra fătului) din Titlul I al Părții speciale, la articolul 201, infracțiunea de întrerupere a cursului sarcinii, prevăzută anterior sub denumirea de „Provocarea ilegală a avortului” la art 185 în Codul penal din 1969, Secțiunea III (Avortul) din Capitolul I (Infracțiuni contra vieții, integrității corporale și sănătății) al Titlului II al Părții speciale. Această infracțiune este una dintre cele mai controversate, ridicând probleme atât la nivel social, cât și dintr-o perspectivă morală și religioasă. Istoria confirmă acest statut al infracțiunii de avort, așa încât putem observa faptul că, de-a lungul timpului, a fost incriminat în diferite forme, la un moment dat, fiind chiar total dezincriminat (perioada 1990-1996).

Astfel, avortul a fost incriminat încă din Codul penal din anul 1864, dar și în cel din 1936, iar în 1957, prin Decretul-lege nr. 469, sfera incriminării a fost semnificativ restransă, fiind considerat ca infracțiune doar avortul efectuat în afara instituțiilor medicale specializate și cel efectuat de persoanele nespecializate. În anul 1966 a avut loc o schimbare radicală, în sensul în care era interzisă aproape în totalitate efectuarea avortului. De la această regulă se reglementau câteva excepții stricte:

- sarcina punea în pericol viața femeii însărcinate, acest pericol neputând fi înlăturat pe altă cale;
- în cazul în care unul dintre părinți suferea de o boală gravă, care se putea transmite copilului;
- femeia însărcinată prezenta invalidități grave;
- femeia însărcinată era în vârstă de peste 40 ani (din anul 1985 vârsta a fost ridicată la 45 de ani);
- femeia a născut 4 (ulterior acest număr a fost ridicat la 5) copii și îi avea în îngrijire;
- sarcina era rezultatul unui viol sau a unui incest.¹

Ca urmare a evenimentelor din decembrie 1989, avortul a fost dezincriminat. Ulterior s-a dovedit că această dezincriminare a creat un vid legislativ într-un domeniu sensibil, atât din punct de vedere social, cât și din punct de vedere juridic. Astfel, în anul 1996, s-a reintrodus în Codul penal ca infracțiune provocarea ilegală a avortului. Codul penal prevedea că va fi pedepsită întreruperea cursului sarcinii, indiferent de mijloacele prin care aceasta intervine, în următoarele împrejurări:

- în afara instituțiilor medicale sau cabinetelor medicale autorizate în acest scop;
- de către o persoană care nu are calitatea de medic de specialitate;
- dacă vârsta sarcinii a depășit paisprezece săptămâni;
- fără consimțământul femeii însărcinate (această variantă poate fi considerată atât o variantă agravată, cât și ca variantă de sine stătătoare;²

De asemenea, Codul penal anterior cuprinde și o variantă agravată a infracțiunii, dacă prin comiterea uneia dintre faptele descrise anterior s-a cauzat femeii însărcinate o vătămare corporală gravă sau chiar decesul. Luând în considerare definiția avortului - „întrerupere accidentală sau provocată a

¹ Cioclei, Valerian – Drept penal. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului, Editura C.H. Beck, 2013, București, pag. 119-120

² Codul Penal, Ediție 15 aprilie 2013, Editura Hamangiu, București, 2013

sarcinii, înainte ca fătul să fie viabil”³- s-a considerat că nu intră în sfera infracțiunii de provocare ilegală a avortului faptele comise după ce fătul a devenit viabil, acestea fiind considerate că au determinat o naștere prematură, ce putea fi caracterizată de punere în primejdie a vieții nou-născutului. Astfel, prin noua incriminare, a fost lărgită sfera de aplicabilitate a prevederilor cuprinse în prezent la art 201 Cod penal 2009 (C. pen), fiind inclusă totodată o nouă incriminare - „Vătămarea fătului”, la art 202 C. pen.

II. NOUL COD PENAL

Așa cum am arătat mai sus, autorii Noului Cod penal au considerat oportună lărgirea sferei de incriminare din cadrul acestei infracțiuni prin introducerea unui capitol nou – Capitolul IV, Titlul I, Agresiuni asupra fătului, profesorul Cioclei arătând în lucrarea sa, Drept Penal. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului⁴, că această modalitate de reglementare vine să suplinească un vid legislativ, asigurându-se, așadar protecția vieții în devenire.

„Art 201 – Întreruperea cursului sarcinii

(1) Întreruperea cursului sarcinii săvârșită în vreuna dintre următoarele împrejurări:

a) în afara instituțiilor medicale sau a cabinetelor medicale autorizate în acest scop;

b) de către o persoană care nu are calitatea de medic de specialitate obstetrică-ginecologie și drept de liberă practică medicală în această specialitate;

c) dacă vârsta sarcinii a depășit paisprezece săptămâni, se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă și interzicerea exercitării unor drepturi.

(2) Întreruperea cursului sarcinii, săvârșită în orice condiții, fără consimțământul femeii însărcinate, se pedepsește cu închisoarea de la 2 la 7 ani și interzicerea exercitării unor drepturi.

(3) Dacă prin faptele prevăzute în alin. (1) și alin. (2) s-a cauzat femeii însărcinate o vătămare corporală, pedeapsa este închisoarea de la 3 la 10 ani și interzicerea exercitării unor drepturi, iar dacă fapta a avut ca urmare moartea femeii însărcinate, pedeapsa este închisoarea de la 6 la 12 ani și interzicerea exercitării unor drepturi.

(4) Când faptele au fost săvârșite de un medic, pe lângă pedeapsa închisorii, se va aplica și interzicerea exercitării profesiei de medic.

(5) Tentativa la infracțiunile prevăzute în alin. (1) și alin. (2) se pedepsește.

(6) Nu constituie infracțiune întreruperea cursului sarcinii în scop terapeutic efectuată de un medic de specialitate obstetrică-ginecologie, până la vârsta sarcinii de douăzeci și patru de săptămâni, sau întreruperea ulterioară a cursului sarcinii, în scop terapeutic, în interesul mamei sau al fătului.

(7) Nu se pedepsește femeia însărcinată care își întrerupe cursul sarcinii.”⁵

Analizând dispozițiile cuprinse în Noul Cod penal la art. 201, putem observa că ipotezele în care vorbim despre infracțiunea de întreruperea cursului sarcinii (vechea reglementare – provocarea ilegală a avortului) acoperă situațiile descrise anterior în art. 185 din Codul penal 1969. Înainte de a analiza diferențele între cele două prevederi, este necesar să menționăm faptul că avortul nu este interzis prin

³Academia Română - Dicționarul explicativ al limbii române, Editura Universul Enciclopedic, București, 1998

⁴Idem¹

⁵Legea nr 286/2009, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr 510/24 iulie 2009.

prisma legislației române. Însă, pentru a asigura că acesta se exercită în condiții de siguranță pentru mamă, legiuitorul român a considerat oportun ca în Codul penal să se regăsească condițiile în care o femeie însărcinată își poate exercita dreptul la de a dispune de propriul corp.

Așadar, atât din perspectiva Codului penal din 1969, cât și aceea a Codului Penal din 2009 o femeie însărcinată poate cere medicului să îi provoace un avort atâta timp cât sarcina nu a depășit termenul de 14 săptămâni de gestație; în situații excepționale, acest termen poate fi de 24 săptămâni, potrivit Codului penal în vigoare, dacă avortul este făcut în scop terapeutic. Totuși, se poate remarca faptul că nici în noua reglementare nu s-a soluționat problema sensului noțiunii de „scop terapeutic” (vechea reglementare „motive terapeutice”), aceasta putând cuprinde o plajă foarte largă de situații, ajungându-se la o aplicare extinsă a acestei cauze de înlăturare a caracterului penal al faptei. Având în vedere tocmai această modalitate de prevedere a provocării ilegale a avortului, care a fost preluată, în cea mai mare parte, în Noul Cod penal, putem observa faptul că legiuitorul a dorit, mai mult decât să asigure protecția fătului, să protejeze dreptul femeii însărcinate de a dispune de propriul corp. La aceeași concluzie ajungem și în momentul în care analizăm dispozițiile Codului penal din perspectiva reglementărilor din statele europene. Astfel, dacă scopul principal al reglementării provocării ilegale a avortului, iar mai apoi al întreruperii cursului sarcinii, ar fi fost protecția fătului, dispozițiile penale în această materie ar fi fost mult mai stricte, atât în ceea ce privește cuantumul pedepselor, dar și în legătură cu cauzele de neincriminare sau nepedepsire reglementate.

Una dintre modificările esențiale ce s-a operat în Noul Cod penal în cazul infracțiunii cunoscută în Codul penal din 1969 sub denumirea de „Provocarea ilegală a avortului” este în planul **subiecților infracțiunii**. Astfel, este lărgită sfera subiecților activi, fiind circumscrisă aici și femeia însărcinată care își provoacă singură întreruperea sarcinii, dar și aceea a subiecților pasivi, incluzându-se aici fătul. Din punct de vedere medical, putem vorbi despre făt începând cu a 12-a săptămână de sarcină, până la acest termen, fiind utilizat termenul de embrion.

III. ÎNTRERUPEREA CURSULUI SARCINII ÎN LEGISLAȚIA STATELOR EUROPENE

Din perspectiva reglementărilor la nivel european, putem afirma că noua reglementare reprezintă o încercare de uniformizare a legislației române în materia avortului cu legislația altor state europene. La nivelul Uniunii Europene, încercarea de a adopta un act legislativ în această materie a eșuat, Parlamentul European exprimându-și poziția în sensul în care un astfel de domeniu ține de suveranitatea statelor.

La nivel european, cel mai permisiv stat în materia avorturilor este **Suedia**, care reglementează problema avortului printr-o lege specială din anul 1974. Reglementarea citată prevede faptul că, în principiu, femeia însărcinată poate face avort până la împlinirea termenului de 18 săptămâni de sarcină, indiferent de motivul care determină o astfel de decizie, în condiții de siguranță. După acest termen, avortul este permis numai în măsura în care mama sau fătul suferă de vreo afecțiune gravă, fiind necesar în această etapă aprobarea Consiliului Național pentru Sănătate și Asistență Socială. Femeia poate fi subiect activ al infracțiunii de provocare ilegală a avortului, în măsura în care nu sunt îndeplinite cerințele legale.

O reglementare permisivă în ceea ce privește avortul găsim și în legislația **Marii Britanii**. Astfel, prin actul legislativ adoptat în 1967 și modificat ulterior în 1990 se prevede că este legală întreruperea sarcinii înăuntrul termenului de 24 săptămâni de gestație. Termenul menționat poate fi depășit numai în situația în care viața femeii însărcinate este pusă în pericol sau există riscul ca fătul să se nască cu grave malformații fizice. Și în reglementarea britanică femeia însărcinată poate fi subiect activ al infracțiunii de avort. În acest sens, în jurisprudența Marii Britanii există cauze în care femeia însărcinată a fost condamnată la închisoare pentru întreruperea cursului sarcinii în afara condițiilor

prevăzute de lege. Astfel, în anul 2012 Sarah Louise Catt a fost condamnată la opt ani închisoare pentru că și-a administrat substanțe avortive în scopul de a-și întrerupe sarcina, aflată în a 39-a săptămână de la gestație. În această ipoteză s-a apreciat că fapta femeii însărcinate este cu atât mai gravă cu cât la acest moment al sarcinii existau șanse foarte mari ca fătul să supraviețuiască unui nașteri premature. Ulterior, Curtea de Apel a apreciat că sentința de opt ani pedeapsa închisorii este excesivă și a redus-o la 3 ani și șase luni.⁶

La polul opus se află **Irlanda**, care are cea mai restrictivă reglementare în materia întreruperii cursului sarcinii, exceptând Malta și Vatican, au au interzis întru totul posibilitatea avortului. Astfel, pedeapsa pentru femeia care își provoacă avortul, indiferent de mijloacele folosite, este detențiunea pe viață. De la regula interzicerii avorturilor există o excepție; astfel, avortul este permis în ipoteza în care este pusă în pericol viața femeii însărcinate și nu există nicio altă modalitate de a evita acest pericol. Spre deosebire de reglementarea din alte state europene, în Irlanda interzicerea avortului este o prohibiție cu caracter constituțional, în 1983 fiind adoptat un amendament care susține dreptul la viața a celor nenăscuți.

Datorită acestor reglementări stricte, în 2012 a avut loc un incident tragic, având în vedere că în Irlanda nu se poate practica avortul în scopuri terapeutice, dar și pentru faptul că doctorii care s-au ocupat de persoana în cauză au pus viața fătului mai presus de problemele de sănătate ale mamei. Modalitatea rigidă de reglementare a avortului, mai ales luând în considerare consacrarea constituțională a dreptului la viața a fătului, i-a determinat pe medicii responsabili cu tratarea femeii însărcinate să fie excesiv de precauți, așa încât să nu intre sub incidența legii penale, ca urmare a încălcării drepturilor fătului. Astfel, Savita Halappanavar a decedat după ce fusese internată în spital în a 17-a săptămână de sarcină, întrucât avea dureri asemănătoare cu cele de la un avort spontan.⁷

De asemenea, în state precum **Turcia** și **Elveția** este permis avortul în măsura în care acesta este efectuat de către un medic specialist, în termenul stabilit de legislația fiecărui stat în această materie (zece săptămâni –Turcia, douăsprezece săptămâni - Elveția). În ambele reglementări se prevede faptul că femeia însărcinată poate fi subiect activ al acestei infracțiuni în măsura în care nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege. Fapta se pedepsește cu închisoarea. În ceea ce privește reglementarea avortului în Codul penal elvețian, este necesar să menționăm și faptul că se prevede o condiție suplimentară și anume ca femeia însărcinată să participe la ședințe de consiliere psihologică anterior efectuării avortului, pentru a se asigura sănătatea psihică a femeii însărcinate.

În ceea ce privește reglementarea din state precum **Spania**, la fel ca și Irlanda, acestea sunt state predominant catolice, așa încât și legislația în ceea ce privește materia avortului este una strict restricționată. Avortul nu se poate face decât dacă sarcina a apărut ca urmare a violului sau în ipoteza în care fătul suferă de malformații grave, „incompatibile cu viața”⁸. Totuși, spre deosebire de alte reglementări, deși femeia este subiect activ al infracțiunii de avort, legislația spaniolă prevede pentru femeia însărcinată o cauză de nepedepsire. În motivația introducerii unei astfel de prevederi s-a arătat că femeia este considerată o victimă în cazul avortului.

⁶ <http://www.thelawpages.com/court-cases/Sarah-Louise-Catt-11368-1.law>

⁷ The Telegraph - Irish abortion law key factor in death of Savita Halappanavar, official report finds (<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ireland/10119109/Irish-abortion-law-key-factor-in-death-of-Savita-Halappanavar-official-report-finds.html>)

⁸ Aceasta este exprimarea folosită de către legiuitorul spaniol atunci când face referire la cazurile în care avortul este permis.

IV. CONCLUZII

Din dispozițiile legislației spaniole s-a inspirat și legiuitorul român în redactarea formei actuale a art 201 și art 202. Totuși, în această ipoteză avem de-a face cu o aplicație a teoriei formelor fără fond, întrucât, deși legiuitorul a preluat ideea de protecție a fătului, în legislația românească nu exista, așa cum am arătat că se întâmplă în alte state, fundamentarea unei astfel de concepții. Acest lucru este întărit de faptul că, la momentul redactării normei de incriminare, nu s-a ținut seama de evoluția societății românești, precum și de tradiția sa legislativă în această materie. Așadar, „s-au importat” noțiuni din alte coduri penale europene, îndeosebi Spania și Portugalia, fără susținere în dreptul intern. Mai mult chiar, în ceea ce privește infracțiunea de întreruperea cursului sarcinii a fost păstrat aproape în întregime textul din vechiul articol 185 din Codul penal de la 1969, creându-se prin aceasta o contradicție în reglementare și lipsindu-o, pe această cale, de claritate juridică. În dreptul penal românesc se ridică, prin noua reglementare, mai multe probleme, dintre care o amintim pe aceea că femeia devine, în cadrul de la art. 201, atât subiect activ, cât și subiect pasiv al infracțiunii de întrerupere a cursului sarcinii, cauzându-se astfel o contradicție între scopul declarat al noului articol și efectele practice ale articolului de lege. Astfel, deși la nivel declarativ se invocă protecția fătului, chiar în raport cu mama, există o cauză de nepedepsire a acesteia, așa încât nu putem vorbi, la nivel practic de existența acestei protecții a fătului în raport cu femeia însărcinată. Această convingere este întărită de faptul că, în noua reglementare, completarea categoriei subiecților activi nu a fost corelată cu celelalte elemente constitutive, așa încât, deși la nivel practic fătul s-a transformat din obiect al protecției juridice în subiect pasiv, formal nu s-a operat nicio modificare în acest sens în textul incriminator.

După cum s-a putut observa din analiza legislațiilor statelor europene, în statele în care femeia însărcinată este subiect activ al infracțiunii de avort, ea va răspunde din punct de vedere penal pentru fapta sa, neexistând cauze de nepedepsire ca aceea introdusă în Codul penal din 2009. În jurisprudența unelor state au existat condamnări ale femeii însărcinate care își provoacă singură avortul, unul dintre cazurile cele mai mediatizate în Marea Britanie fiind cel al lui Sarah Louise Catt. În ceea ce privește cuantumul pedepselor, putem observa faptul că acestea sunt destul de ridicate, în unele state până la zece ani (Elveția, Turcia), însă aceasta nu înseamnă o încălcare a dreptului femeii de a dispune de ea însăși, ci se asigură echilibrul între acest drept al femeii și protecția fătului.

De asemenea, o altă problemă care se pune în noua reglementare privește utilizarea noțiunii de făt. Din modul de redactare actuală al articolelor 201 și 202 rezultă că putem vorbi despre existența unui drept de protecție începând cu a 12-a săptămână de la gestație, întrucât până la acest termen, din punct de vedere medico-legal, vorbim doar despre embrion. Într-un articol despre necesitatea incriminării vătămării fătului, prof. Valerian Cioclei⁹ arată că se protejează, în primul rând, fătul de vătămările ce ar putea fi cauzate în timpul nașterii, în această materie existând anterior un vid legislativ. În subsidiar, se protejează fătul și de eventualele vătămări ce ar putea fi suferite pe parcursul sarcinii. Și în acest caz, nu putem vorbi despre existența reală a unui drept de protecție al fătului, având în vedere cauza de nepedepsire inclusă în alineatul final care se referă la femeia însărcinată ce nu se pedepsește.

⁹ Cioclei, Valerian - Necesitatea incriminării faptei de vatamare a fatului prin Noul Cod penal, Curierul Judiciar, noiembrie 2011

În susținerea existenței unei astfel de protecții a fost invocată într-o cauză dedusă judecătorilor de la Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO), Vo contra Franței. Deși lipsa unui răspuns clar din partea Curții a fost considerat ca reprezentând o recunoaștere implicită a existenței unei protecții a fătului, aceeași lipsă de claritate poate fi interpretată și în sensul în care o astfel de protecție nu are un fundament juridic, cu atât mai mult în cauze în care protecția fătului determină încălcarea unor drepturi fundamentale ale omului, cum ar fi dreptul la viață al femeii.

Concluzionând, putem afirma că, în prezent, există o încercare de uniformizare a legislațiilor statelor europene în materia avortului, însă pe această temă există încă numeroase controverse, nu numai din punct de vedere juridic, dar și social și moral. Totuși, existența unor astfel de controverse nu trebuie să dea naștere unor reglementări și interpretări abuzive, ajungându-se la situații de genul celei care a apărut în Irlanda, așa încât prin exercitarea unui drept să se ajungă la încălcarea altuia, mai ales când dreptul în discuție privește dreptul la viață al unei persoane.

Bibliografie

1. Cioclei, Valerian – Drept penal. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului, Editura C.H. Beck, 2013, București, pag. 119-126
2. Codul Penal, Legea nr. 15/1968, republicată în Monitorul Oficial nr 65/16.04.1997
3. Legea nr 286/2009, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr 510/24 iulie 2009.
4. Academia Română - Dicționarul explicativ al limbii române, Editura Universul Enciclopedic, București, 1998
5. Cioclei, Valerian - Necesitatea incriminării faptei de vătămare a fatului prin Noul Cod penal, Curierul Judiciar, noiembrie 2011
6. <http://www.thelawpages.com/court-cases/Sarah-Louise-Catt-11368-1.law> (verificat la 11.03.2014)
7. The Telegraph - Irish abortion law key factor in death of Savita Halappanavar, official report finds (<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ireland/10119109/Irish-abortion-law-key-factor-in-death-of-Savita-Halappanavar-official-report-finds.html>)